

Жуковський Д. К.,
аспірант кафедри кримінального
процесу Національного юридичного
університету імені Ярослава
Мудрого, м. Харків

ГЕНЕЗИС ІНСТИТУТУ ОСКАРЖЕННЯ СЛІДЧИМ, ДІЗНАВАЧЕМ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА

Одним із механізмів забезпечення законності кримінального провадження, самостійності слідчого, дізнавача при здійсненні процесуальної діяльності є їхнє право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора. Порівняно з Кримінально-процесуальним кодексом УРСР 1927 року [1] та Кримінально-процесуальним кодексом України 1960 року [2] Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року (далі – КПК) значно розширив повноваження слідчого та дізнавача в частині оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора [3]. Сьогодні окремі проблеми вказаного порядку оскарження потребують подальшого вивчення та пошуку шляхів їхнього вирішення.

У дореволюційний період зазначені питання були предметом досліджень М. А. Буцьковського, О. А. Квачевського, А. Ф. Коні, П. І. Люблинського, М. В. Муравйова, В. К. Случевського, А. О. Соколова, І. Я. Фойницького, І. Г. Щегловітова та ін. За радянських часів та в сучасний період питанням оскарження слідчим, дізнавачем рішень, дій та бездіяльності прокурора приділяли увагу Ю. П. Аленін, М. І. Бажанов, Ю. М. Белозеров, В. П. Божьєв, Б. Т. Безлепкін, Є. П. Бурдоль, І. В. Гловюк, Ю. М. Грошевий, А. П. Гуляєв, В. Г. Даєв, І. І. Зарева, В. Ю. Захарченко, О. В. Капліна, Є. Г. Коваленко, Я. Ю. Конюшенко, Л. М. Лобойко, Л. А. Маріупольський, М. М. Михеєнко, О. Б. Муравін, Ю. В. Скрипіна, М. С. Строгович, В. М. Тertiшник, А. З. Туманянц, Л. Д. Удалова, Л. В. Черечукіна, І. В. Чурікова, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, О. Г. Яновська та ін. [4, с. 93].

У Кримінально-процесуальному кодексі УРСР 1927 році було закріплено право прокурора надавати вказівки слідчому [1]. Вказівки прокурора були обов'язковими для слідчого та не могли бути оскаржені ним, за винятком вказівок щодо обрання, зміну або скасування обраного запобіжного заходу. Водночас було передбачено оскарження таких вказівок не до суду, як це було передбачено попереднім Кримінально-процесуальним кодексом 1922 року [5], а до вищестоящого прокурора.

Прокуратурою СРСР 25 вересня 1936 року був прийнятий циркуляр № 58, у якому передбачалося, що всі вказівки прокурора слідчому по суті розслідування, про напрямок розслідування (про проведення окремих слідчих дій, про притягнення як обвинувачуваного, про припинення справи тощо) повинні даватися обов'язково в письмовому вигляді. У випадку незгоди слідчого з розпорядженням прокурора, слідчий вправі оскаржити це розпорядження вищестоящому прокуророві, не припиняючи виконання; у цьому випадку слідчий повинен направити вищестоящому прокуророві копію розпорядження прокурора, який здійснює нагляд, і свої заперечення [4, с. 94].

У Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року зазначалося, що вказівки прокурора у зв'язку з порушенням і розслідуванням кримінальних справ за загальним правилом були обов'язковими для органів дівзнання і попереднього слідства [2]. Як зазначав М. С. Строгович, ці вказівки були обов'язковими для слідчого за наявності двох умов: якщо їх подано в письмовому вигляді та якщо вказівки стосувалися проведення слідчих дїй, що не вирішують наперед результату розслідування справи. Встановлення письмової форми вказівок гарантувало відповідальність прокурора за їхню законність і за наслідки їхнього виконання слідчим. Відповідно до другої умови, обов'язковими були вказівки прокурора про проведення різних слідчих дїй, які не примушують слідчого до певного висновку щодо обставин справи [6, с. 45–46]. Слідчий мав право оскаржити такі вказівки вищестоящому прокуророві, але оскарження не зупиняло їхнього виконання. Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року не обмежував коло вказівок прокурора, які могли бути оскаржені слідчим. Уперше визначено вказівки, які не були обов'язковими для виконання слідчим і оскарження яких зупиняло їхнє виконання (ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 227 КПК). Це були вказівки про притягнення як обвинуваченого, про кваліфікацію злочину і обсяг обвинувачення, про направлення справи для віддання обвинуваченого до суду або про закриття справи. Виконання цих вказівок стосувалося самого змісту й результатів розслідування справи. У таких питаннях прокурор не вправі був вплинути на самостійність слідчого при прийнятті рiшень [6, с. 46]. У разі незгоди слідчого із зазначеними вказівками прокурора він мав право подати справу вищестоящому прокурору з письмовим викладом своїх заперечень. У такому випадку вищестоящий прокурор або скасовував вказівки нижчестоящого прокурора, або доручав проведення слідства в цій справі іншому слідчому. Оскарження зазначених вказівок зупиняло їхнє виконання, але слідчий не мав права дїяти всупереч вказівкам, якщо вони не скасовані вищестоящим прокурором.

Отже, кримінально-процесуальними кодексами 1927 та 1960 років, не було визначено порядку оскарження слідчим, дівнавачем рiшень, дїй чи бездїяльностї прокурора, на відміну від КПК 2012 року, у якому такий порядок отримав нормативне врегулювання (§ 3 глави 26 КПК). Так, ст. 311 КПК закріплено предмет оскарження, ст. 312 КПК – порядок оскарження рiшень, дїй чи бездїяльностї прокурора, ст. 313 КПК – порядок вирішення скарги на рiшення, дїї чи бездїяльність прокурора. Зважаючи на доволі лаконічну законодавчу регламентацію, можна виокремити наступні дискусійні питання, які потребують вирішення, зокрема: щодо визначення переліку рiшень прокурора, які можуть бути предметом оскарження та передумов, при настанні яких такі рiшення, дїї чи бездїяльність можуть бути оскаржені; неможливості зупинення виконання рiшень, дїй чи бездїяльностї прокурора у разі їхнього оскарження; відсутності механізму судового контролю та ін. Таким чином, у сучасних умовах окремі питання інституту оскарження є актуальними та потребують негайного вирішення.

Список використаних джерел

1. Уголовно-процесуальный кодекс УССР. Официальный текст с изменениями на 1 июня 1942 г. и с приложением постатейно-систематизированных материалов. Москва : НКЮ СССР, 1942. 144 с.

2. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України від 28 груд. 1960 р. № 1001–05. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Горбачов В. П. Оскарження слідчим рішень, дій та бездіяльності прокурора (розвиток правового інституту). *Право і безпека*. 2014. № 4 (55). С. 94.
5. Уголовно-процесуальний кодекс УССР 1922 г. *Собрание Узаконений и Распоряжений Рабоче-крестьянского Правительства Украины*. 1922, 12 окт., № 41. Приложение к ст. 598. С. 671–726.
6. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса : в 2 т. Т. 2. Москва : Наука, 1970. 616 с.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор О. І. Тищенко

